

Claude Mauriac en *Le temps immobile*

PROJECT / TRAJECT

De Franse schrijver Claude Mauriac – zoon van – schreef een autobiografie van 14 delen.

Hij werkte er bijna driekwart eeuw aan. Steven Engels over een fascinerend project.

Beknopte bijsluiters bij een levensproject

De autobiograaf is vaak een veelschrijver. Zelden stelt hij zich tevreden met het werk dat hij net voltooide. Jean-Jacques Rousseau bijvoorbeeld (volgens velen nog steeds de vader van de moderne autobiografie) wist van geen ophouden. Meteen na de voltooiing van *Les confessions* – een werk dat op zich al zes jaar in beslag nam – wijdde hij zich aan *Rousseau juge de Jean-Jacques*, kort daarop gevolgd door *Les rêveries du promeneur solitaire* die hij, op het moment van zijn dood, onvoltooid achterliet. Hoewel niet elke autobiograaf schrijft tot op het sterfbed, is Rousseau als recidivist onder de autobiografen geenszins een uitzondering. Op zich is dat ook niet verwonderlijk. Vaak komt het er voor de autobiograaf op aan het eigen leven in zijn totaliteit te overschouwen en betekenis te verlenen. Meestal wordt deze geïnterioriseerde ‘genrewet’ door de schrijver erg letterlijk begrepen: het eigen leven in zijn totaliteit betekent dan het eigen leven tot en met de dood. Gebeurtenissen uit het verleden krijgen immers pas betekenis wanneer ze in retrospect worden belicht vanuit een meer actueel perspectief. Nu dienen zich tijdens het schrijfproces niet alleen steeds nieuwe gebeurtenissen aan die op hun beurt moeten worden ingepast in het geheel, bovendien verschuift ook steeds het perspectief van de auteur zodat de reeds geïnterpreteerde delen van het eigen verleden plotseling voor herinterpretatie vatbaar worden in het licht van hun meest recente nawerkingen. De definitieve voltooiing van de autobiografie wordt op die manier steeds verder uitgesteld tot de dood van de autobiograaf, als onmogelijkheid van elke mogelijke voltooiing, aan dit uitstel een einde maakt. Kortom, als afgerond levensproject lijkt de autobiografie onmogelijk, ook al getuigen de talloze ‘voltooid autobiografieën’ die ieder jaar in de boekhandel verschijnen op het eerste gezicht van het tegendeel.

Louter formeel beschouwd lijkt het dagboek diametraal tegenovergesteld aan de autobiografie. Hier is geen sprake van een min of meer organisch geheel van post factum begrepen gebeurtenissen, maar van een discontinue opeenvolging van fragmenten. Nu en dan noteert de dagboekschrijver wat impressies of ideeën, beschrijft hij wat hij die dag heeft gedaan of laat hij zijn dagboek weten dat hij niets te vertellen heeft. Ook hier spelen een aantal ‘genrewetten’ mee die de voltooiing van het werk principieel onmogelijk maken. In tegenstelling tot de autobiograaf, die terugblijkt op het eigen leven, onderwerpt de dagboekschrijver zich gedwee aan de chronologie van de kalender. Of hij nu dagelijks schrijft of eerder sporadisch naar zijn dagboek terugkeert, of hij de ingangen in het journaal wel of niet dateert, speelt niet eens zo’n grote rol. Belangrijk is vooral dat elk nieuw tekstfragment automatisch een volgend oproept. Een dagboekfragment is nooit een afgerond en autonoom geheel zoals het essay, maar krijgt pas betekenis in de opeenvolging waarin het zich inschrijft. Die opeenvolging is lineair juxtaposerend eerder dan organisch. Van een zoektocht naar een ultiem perspectief van waaruit de totaliteit van het leven kan worden overzien is hier geen sprake. Streeft de autobiografie naar een onmogelijke geslotenheid, het dagboek blijft per definitie open, het berust in de eigen onvoltooidheid en kan telkens opnieuw weer worden geopend.

Hoewel ze beiden tot de categorie van de egodocumenten worden gerekend, verschillen de autobiografie en het dagboek fundamenteel van mekaar wat betreft hun interne structuur, zozeer zelfs dat slechts weinig auteurs zich aan beide registers tegelijkertijd hebben gewaagd. Immers, zoveel is intussen duidelijk, het dagboek veronderstelt een heel andere houding ten

aanzien van het eigen ik dan de autobiografie. Natuurlijk zijn ook op deze regel uitzonderingen. André Gide bijvoorbeeld, auteur van het overbekende *Journal*, maar ook van *Si le grain ne meurt*. In het geval van Gide blijven de beide genres nog strikt gescheiden en is er van wederzijdse bevruchting hoegenaamd geen sprake. In het geval van Claude Mauriac echter liggen de zaken heel anders. In het tiendelige *Le temps immobile* brengt hij beide genres met elkaar in aanraking wat leidt tot een enigszins bevreemdend, maar daarom juist fascinerend autobiografisch levensproject waar net geen driekwart eeuw aan is gewerkt. Een levensproject in de meest letterlijke zin van het woord dus.

Een leven

Geboren in 1914 als zoon van François Mauriac en Jeanne Lafon, staat Claude Mauriac adolescentie helemaal in het teken van de twee grote passies die hij van thuis uit meekreeg: de politiek en de literatuur. Gefascineerd door zijn vaders succes, droomt hij van een carrière als romancier. Intussen studeert hij rechten, maar concentreert hij zich vooral op het schrijven van essays en studies over de meest uiteenlopende figuren uit de literaire wereld. Zijn allereerste publicatie over de surrealistische dichter Jouhandeau verschijnt in 1938.

Tijdens de oorlog kiest Claude, net als zijn vader, de kant van het verzet, hoewel hij er veel minder actief bij was betrokken dan François. Meteen na de oorlog wordt hij benoemd als privé-secretaris van Charles de Gaulle. Twee jaar lang verzorgt hij van dag tot dag de persoonlijke correspondentie van het kersverse staats-hoofd voor wie hij een grote bewondering koestert. Ook na het aftreden van De Gaulle in 1946, blijft Claude goede contacten met hem onderhouden. Als hoofdredacteur van het gaulistische tijdschrift *Liberté de l'esprit* blijft hij